

УДК 378:371.3(73)

Н. М. Тимошук,
кандидат філологічних наук, доцент
(Вінницький національний аграрний університет)
redish_fox15@ukr.net
ORCID: 0000-0001-5638-5825

САМОСТІЙНА ПОЗААУДИТОРНА РОБОТА СТУДЕНТІВ США: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглянуто теоретико-методологічні аспекти організації самостійної роботи студентів на основі вивчення американського досвіду. З'ясовано особливості використання електронних технологій для самостійної позааудиторної роботи студентів, обґрунтовано їх превалюючу роль у системі вищої освіти США. Розглянуто особливості організації самостійної роботи студентів за методиками flipped classroom та blended education. Автор переконаний у необхідності вивчення зарубіжного досвіду організації самостійної роботи студентів, який може бути використаний у сучасній системі освіти України.

Ключові слова: самостійна позааудиторна робота, навчальна діяльність, інформаційні технології, змішане навчання.

Постановка проблеми. Вагомим напрямом модернізації вищої освіти України є її відповідність вимогам світових освітніх стандартів. Нині особливого значення набуває вдосконалення системи організації самостійної навчальної діяльності студентів, адже вона має відігравати превалюючу роль у професійній підготовці майбутніх фахівців, розвитку їхніх здібностей і готовності до фахового самовдосконалення.

Для вирішення означеної проблеми доречним є використання результатів порівняльно-педагогічних досліджень підготовки фахівців у зарубіжних країнах. Наразі слід скористатися досвідом високорозвинених країн, зокрема США, де традиційно велике значення надається організації самостійної роботи студентів. Попри диверсифікацію форм організації навчання майбутніх фахівців в системі вищої освіти США акцент зміщується із традиційних пасивних форм навчання (лекція, семінар) на більш активні види самостійної індивідуальної роботи, значна частина часу (60–70 %) відводиться на самостійну роботу [1]. Ознайомлення з американським досвідом може сприяти визначенню ефективних шляхів реформування вищої школи в Україні за умов інтеграції в загальноєвропейський і світовий освітній простір.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Важливим джерелом для вивчення американської освітньої системи є праці як зарубіжних науковців (Г. Бартон, Г. Бредлі, Х. Гарднер, Х. Гоман, Д. Гопкінс, П. Джарвіс, М. Еліот, Дж. Крейс, К. Мінні, П. Петерсон, К. Річмонд, М. Спілбек, С. Френе, П. Хадсон, П. Хьорст), так і українських вчених (Л. Віннікова, О. Пономарьова, С. Романова, С. Синенко).

Питання організації самостійної пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів є предметом пильної уваги багатьох американських педагогів і психологів, таких як Дж. Брунер, Р. Хадгінс, С. Едельман, Х. Клаусмейер, Р. Санд, Б. Кларк, А. Джонс, Б. Джойс, М. Вейл, Д. Хант, К. Гувер, Д. Голдінг, Ф. Перлз. Вітчизняна педагогіка науковими працями Т. А. Василювської, Т. С. Георгієвої, Я. Г. Гулецької, Т. С. Кошманової, О. І. Літвінова, З. О. Малькової, І. В. Пентіної, І. В. Пасинкової, О. О. Романовського, Т. Б. Тихонової, Т. Г. Чувакової, І. Ф. Сулим-Карлір долучилася до проблеми дослідження навчально-пізнавальної діяльності американських студентів. Цією публікацією ми маємо **на меті** проаналізувати окремі аспекти організації самостійної позааудиторної роботи студентів США.

Виклад основного матеріалу дослідження. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки визначає нову парадигму вітчизняної вищої школи, як таку, що характеризується інноваційністю та гуманістичним спрямуванням [2]. Гуманістична та інноваційна складові є також визначальними для системи вищої освіти США, гуманістична має на меті формування та культивування толерантності відносно представників інших культур, а інноваційна – створення інноваційного освітнього простору, в якому головна роль належить студенту та його відповідальності за свою освітню діяльність. Однак американські вчені Р. Бар і Д. Таг розробили нову парадигму сучасної вищої освіти, яка передбачає зміну ролей головних суб'єктів в освітньому процесі на основі принципу студентоцентризму. Саме студенти є відповідальними за їх навчання, а навчальний заклад лише їх мобілізує [3]. Принагідно зазначимо, що необхідною передумовою успішної реалізації новітніх освітніх реформ вищої школи є створення активного освітнього середовища, що стимулюватиме самопідготовку, самооцінювання, саморозвиток студентів, їх самостійну діяльність, а також сприятиме розвитку пізнавальної активності та відповідальності за результати навчання.

Наталія Крюкова, аналізуючи проблеми аудиторної та позааудиторної роботи у ВНЗ США, відзначила, що там позааудиторна робота розглядається як самостійна робота, що є лабораторією творчого мислення, де студент може найбільш повно проявити свою самостійність, реалізувати навички, отримані в аудиторії. Введені так звані "незалежні" заняття, що виступають якісно вищою сходинкою позааудиторної роботи з елементами наукової самостійності й творчості. Введені різноманітні форми самостійної позааудиторної роботи: читання студентами лекцій, проекти з елементами наукового дослідження, участь у розробленні проблем, пов'язаних з реальною життєвою тематикою [4].

На слушну думку І. Ф. Сулим-Карлір, стрижневим елементом системи організації самостійної роботи студентів є індивідуалізована академічна програма, що становить собою спланований відповідно до освітніх потреб конкретного студента курс навчання, який ідентифікується з певними предметами самостійного вивчення. Вона містить чіткі навчальні завдання, що відображають обсяг кредитних годин як з предметів спеціалізації студента, так і містять певну кількість кредитних годин із загальноосвітніх дисциплін, беручи до уваги не лише інтереси кожного студента, але і його інтелектуальні та фізичні можливості. Академічні програми самостійної роботи студентів передбачають оволодіння знаннями та вміннями з шести груп навчальних дисциплін: 1) професійно орієнтовані навчальні предмети або предмети спеціалізації (major); 2) професійно нейтральні навчальні предмети (minor), вивчення яких необхідне для кращого засвоєння предметів спеціалізації; 3) інші академічні курси, які є частиною академічної програми: факультативи, додаткові заняття тощо (other areas of concentration); 4) курси гуманітарних наук, які забезпечують формування світогляду студентів (liberal studies courses); 5) як мінімум 30 годин курсів підвищеної складності (upper-division courses); 6) елективні курси, які студент може обирати для самостійного опанування нових галузей знань чи розширення переліку професійно орієнтованих і загальноосвітніх курсів (electives) [5:11]. Як правило, у американських коледжах домінують такі типи планування індивідуальних програм самостійної роботи студентів: структурний – орієнтований на кінцеві результати самостійної навчальної діяльності; процедурний – центрований на процесуальній стороні учіння; функціонально-поняттєвий, що регламентує як кінцеві результати навчальної діяльності, так і процес учіння

Особливим аспектом організації самостійної роботи студентів США є укладення контракту між суб'єктами навчального процесу. Це є детально розроблений компонент, який окреслює основні напрями та очікувані результати самостійної роботи студентів під керівництвом педагога. Така форма організації самостійної роботи має на меті проблемно-пошукову пізнавальну діяльність студентів, котрі одержують завдання у вигляді індивідуального або групового дослідницького проекту, який містить опис основних етапів самостійної роботи над проблемою, визначає цілі, завдання, засоби та методи роботи, джерела й матеріали, які необхідно використати, строки виконання та критерії результативності, характер і форму презентації одержаних результатів.

Однією з суттєвих особливостей організації самостійної роботи студентів США є наявність посад консультанта та тьютора, які безпосередньо контактують зі студентами в процесі опанування освітньої програми, допомагають їм орієнтуватися в інформаційному просторі навчальних курсів, складати індивідуальну програму навчання, дають поради у випадку виникнення проблем або труднощів у засвоєнні навчального матеріалу [5: 13–14]. Консультування вважається необхідним структурним елементом взаємодії викладача та студентів, важливою умовою забезпечення ефективної самостійної роботи. Діагностика зацікавлень, схильностей, мотивів студентів; коригування стратегій самостійного здобуття інформації, виявлення їх відповідності навчальним цілям; надання допомоги, спрямування студентів на здобуття навичок самостійного вирішення проблем і прийняття рішень – головні завдання консультування студентів американських коледжів з метою організації ефективної самостійної роботи.

Система консультування передбачає чотири основні етапи: 1) діагностування навичок самостійного навчання, здібностей, можливостей, мотивації студента на основі співбесіди або індивідуального тестування; 2) реалізація програми консультування з урахуванням особливостей когнітивного, вольового, афективного аспектів особистості кожного з студентів; 3) удосконалення консультативної взаємодії; 4) контроль за реалізацією педагогічної програми консультування з метою подальшого удосконалення процесу самостійного навчання.

Досить поширеною в американських закладах освіти є методика "навчаючого консультування" (Learning Counseling Model), що має на меті забезпечення системності консультування; досягнення відчуття задоволення від процесу консультування; ефективне використання кожного етапу консультування; редукцію відчуття тривожності, невпевненості та інших почуттів, що заважають нормальному процесу консультування.

Етап консультування є надзвичайно важливим під час супроводу самостійної роботи студентів у США, бо на цьому етапі здійснюється педагогічна підтримка студента. Консультування має бути зосередженим на вирішенні певної проблеми, яка виникає у студента під час виконання самостійної роботи. Наразі в Україні консультації майже відсутні у навчальних планах вищих навчальних закладів. На нашу думку, запровадження системи консультування студентів з виконання самостійної роботи

значно б поліпшило та оптимізувало її, дозволило коригувати стратегії самостійного здобуття інформації.

Однією з важливих умов ефективної позааудиторної навчальної діяльності студентів є її організація у формі роботи малих груп. Слід зазначити, що нині роботі в малих групах належить чільне місце в американській системі вищої освіти. Значущість цього методу детермінована перш за все тим, що він містить комплекс прийомів, які дозволяють мотивувати студентів до активної роботи, розвивати в них такі якості, як свідомість, здатність до спілкування, знаходити компромісне рішення, уміння орієнтуватися в ситуації, співвідносити свої інтереси й можливості з інтересами й вимогами інших членів групи, а також із завданнями групи загалом.

Нині значно збільшився інтерес до інтернет-технологій в галузі освіти. Американський вчений Даніель Чен, аналізуючи використання Інтернету та інших Інтернет-технологій у вищих навчальних закладах, зазначає, що воно "вибухнуло" протягом останніх 15 років [6]. Електронні навчальні середовища та он-лайн курси створюються там, де навчальні заклади використовують інтрамережі, веб-сайти та комп'ютерні комунікації.

Зростаючої популярності у цьому контексті набуває так зване "змішане навчання" (blended education), його називають "новою нормою викладання вищої освіти" [7]. Поєднання традиційних (face-to-face) та віртуальних компонентів викладання вважається домінуючою стратегією для вищих навчальних закладів США. У 2010 р. групою американських вчених було проведено мета-аналіз ефективності дистанційного (online) навчання. За його результатами онлайн-студенти мали кращі результати порівняно з очними реципієнтами, водночас студенти, які поєднували (змішували) форми навчання, мали найкращий результат [7]. Змішане навчання характеризується як спосіб навчання, який не обмежений часовими, просторовими та ситуативними бар'єрами, водночас воно забезпечує високу якість взаємодії між вчителями та студентами [8].

Відносно новим педагогічним підходом є "перевернутий клас" (flipped classroom), це навчальний проект, який здатен відігравати важливу роль у змішаному навчанні [8]. У цій навчальній моделі студентам необхідно брати участь у підготовці до проведення заняття, студенти спочатку вивчають матеріал дидактичними методами позааудиторно, як правило, у вигляді письмових матеріалів, закадрової лекції або відео. На думку В. Джіліпсі, "перевернутий клас" – це студентоорієнтований підхід до навчання, що значно оптимізує активне навчання студента [9]. Основні принципи організації навчання за аналізованою методикою: надання студентам можливості отримати попередню інформацію перед аудиторною діяльністю; заохочення студентів до читання онлайн-лекцій та підготовки до аудиторної роботи; чітка система оцінювання, синергія аудиторного та позааудиторного навчання; наявність чітких інструкцій та рекомендацій; надання достатньо часу для виконання завдань; вчасний аналіз, консультування та оцінювання студентських робіт; забезпечення використання знайомих технологій, легкодоступних для студентів [10]. Основними перевагами методу є те, що студент отримує знання, не лише за умови присутності на занятті; він засвоює матеріал у своєму темпі, може подивитися відео або прослухати аудіо стільки, скільки вважає за потрібне, зробити паузу для конспекту або простого сприйняття нової інформації; на заняттях значна частина часу використовується для практичного застосування теоретичних знань, студенти можуть використовувати більшу кількість додаткових джерел при самостійній підготовці вдома: інтернет, домашні книги, словники тощо. Ця нова навчальна технологія, на слушну думку В. Джіліпсі, повинна дозволяти студентам бути налаштованими на критичне мислення, повною мірою залучати до діяльності студентів і викладачів, стимулювати глибоке розуміння матеріалу [9].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Безперечною перевагою американської вищої освіти є її надзвичайна гнучкість щодо способів, форм, методів і темпів навчання. Під час організації самостійної роботи студентів чільне місце посідають методи, які дають змогу враховувати індивідуальні особливості студентів, стимулюють їх пізнавальну активність, забезпечують розвиток творчих здібностей. Сучасний стан підготовки студентів США характеризується застосуванням численних онлайн-програм для самостійної роботи, гнучкою системою організації навчального процесу, використанням нових методів і форм організації самостійної роботи. Змушені констатувати, що надмірна централізація та бюрократичні принципи роботи більшості навчальних закладів України слугують перешкодою для ефективної організації самостійної роботи студентів, тому саме застосування напрацьованого в американській педагогіці вищої школи досвіду поза аудиторної роботи може стати елементом освітніх реформ, які відбуваються сьогодні. Дане дослідження не вичерпує багатогранності досліджуваної проблеми, тому подальші наукові розвідки вважаємо перспективними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Кларин М. В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках / М. В. Кларин. – М. : Арена, 1994. – 223 с.

2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
3. Bar R. B. From Teaching to bearing. A New Paradigm for Undergraduate Education / R. B. Bar, J. Tagg // Change. – 1995. – November – December. – P. 13–25.
4. Крюкова Н. И. Проблема аудиторной и внеаудиторной работы в вузах США : автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. пед. наук : 13.00.01 / Наталья Илларионовна Крюкова. – М., 1980. – 17 с.
5. Сулим-Карлір І. Ф. Організація самостійного позааудиторної роботи студентів педагогічних коледжів США : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04 / Ірина Федорівна Сулим-Карлір. – Вінниця, 2008. – 20 с.
6. Chen P.-S. D. Engaging Online Learners: The Impact of Webbased Learning Technology on College Student Engagement / P.-S. D. Chen, A. D. Lambert, K. R. Guidry // Computers & Education. –2010. – Vol. 54 (4). – P. 1222–1232.
7. Norberg A. A Time-based Blended Learning Model / A. Norberg, C. D. Dziuban, P. D. Moskal // On the Horizon. – 2011. – 19 (3). – P. 207-216.
8. Baepler P. It's Not about Seat Time: Blending, Flipping, and Efficiency in Active Learning Classrooms / P. Baepler, J. Walker, M. Driessen // Computers & Education. – 2014. – Vol. 78. – P. 227–236.
9. Gillispie V. Using the Flipped Classroom to Bridge the Gap to Generation / V. Gillispie // Ochsner Journal. – 2016. – Vol. 16. – № 1. – P. 32–36.
10. Kim M. The Experience of Three Flipped Classrooms in an Urban University: an Exploration of Design Principles / M. Kim, S. Kim, O. Khera, J. Getman // The Internet and Higher Education. – 2014. – Vol. 22. – P. 37–50.

REFERENCES (TRANSLATED&TRANSLITERATED)

1. Klarin M. V. Innovatsionnyie modeli obucheniia v zarubezhnykh pedagogicheskikh poiskakh [Innovative Models of Teaching in Foreign Pedagogical Searches] / M. V. Klarin. – М. : Arena. 1994. – 223 s.
2. Natsional'na stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku [National Strategy for Education Development in Ukraine for the Period up to 2021]. – Rezhym dostupu : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
3. Bar R. B. From Teaching to Bearing. A New Paradigm for Undergraduate Education / R. B. Bar, J. Tagg // Change. – 1995. – November – December. – P. 13–25.
4. Kriukova N. I. Problema auditornoj i vneauditornoj raboty v vuzakh SShA [The Problem of Curricular and Extracurricular Work in US Universities] : avtoref. dis. na soisk. uchenoi stepeni kand. ped. nauk : spets. 13.00.01 / Kriukova Natalia Illarionovna. – М., 1980. – 17 s.
5. Sulym-Karlir I. F. Orhanizatsiia samostiinoho pozaaudytornoi roboty studentiv pedahohichnykh koledzhiv SShA [Organization of Students' Independent Extra-curricular Work in Pedagogical Colleges of the USA] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stup. kand. ped. nauk : 13.00.04 / Iryna Fedorivna Sulym-Karlir. – Vinnytsia, 2008. – 20 s.
6. Chen P.-S. D. Engaging Online Learners: The Impact of Webbased Learning Technology on College Student Engagement / P.-S. D. Chen, A. D. Lambert, K. R. Guidry // Computers & Education. –2010. – Vol. 54 (4). – P. 1222–1232.
7. Norberg A. A Time-based Blended Learning Model / A. Norberg, C. D. Dziuban, P. D. Moskal // On the Horizon. – 2011. – 19 (3). – P. 207-216.
8. Baepler P. It's Not about Seat Time : Blending, Flipping, and Efficiency in Active Learning Classrooms / P. Baepler, J. Walker, M. Driessen // Computers & Education. – 2014. – Vol. 78. – P. 227–236.
9. Gillispie V. Using the Flipped Classroom to Bridge the Gap to Generation / V. Gillispie // Ochsner Journal. – 2016. – Vol. 16. – № 1. – P. 32–36.
10. Kim M. The Experience of Three Flipped Classrooms in an Urban University: an Exploration of Design Principles / M. Kim, S. Kim, O. Khera, J. Getman // The Internet and Higher Education. – 2014. – Vol. 22. – P. 37–50.

Тимощук Н. Н. Самостоятельная внеаудиторная работа студентов США: теоретико-методологические аспекты.

В статье рассмотрены теоретико-методологические аспекты организации самостоятельной работы студентов на основе изучения американского опыта. Выявлены особенности использования электронных технологий для самостоятельной внеаудиторной работы студентов, обосновано их преобладающую роль в системе высшего образования США. Рассмотрены особенности организации самостоятельной работы студентов по методикам flipped classroom и blended education. Автор убежден в необходимости изучения зарубежного опыта организации самостоятельной работы студентов, который может быть использован в современной системе образования Украины.

Ключевые слова: самостоятельная внеаудиторная работа, учебная деятельность, информационные технологии, смешанное обучение.

Tymoshchuk N. M. Independent Extracurricular Work of US Students: Theoretical and Methodological Aspects.

The article is devoted to the problem of organization of students' independent extracurricular work in the USA. An important direction for Ukrainian higher education modernization is its compliance to the requirements of world educational standards. Nowadays improving the organization of independent student learning activities is given high scientific priority. That's why, it is recommended to use the results of comparative and pedagogical studies of training specialists in foreign countries. In American universities great importance is given to the organization of independent work of students. The aim of research is to analyze some aspects of the organization of independent extracurricular work of students in the United States. One of the essential features of the organization of extracurricular work of US students is the tutor presence. Counseling is considered a necessary structural element of interaction between teacher and students; it is an important condition for ensuring effective independent work. Blended education is called the new norm of higher education teaching; it is the combination of traditional (face-to-face) and virtual components of teaching. Blended education is considered the dominant strategy for higher educational institutions in the United States. It is a teaching method that is not limited by temporal, spatial and situational barriers; blended education provides high quality interaction between teachers and students. So, the undoubted advantage of American higher education is its extraordinary flexibility in methods, forms and teaching styles. The prominent place is occupied by methods that allow taking into account the individual characteristics of students, stimulating their cognitive activity and providing development of creative abilities. The current state of teaching students in the USA is characterized by the use of numerous online programs for independent work, a flexible system of educational process organization, the use of new methods and forms for independent work organization. The application of the American higher education pedagogy experience can become an element of the educational reforms that are taking place in Ukraine today.

Key words: *independent extracurricular work, educational activity, information technologies, blended education.*